

ISSN: 2141-9773

e-ISSN: 2791-9773

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
EDEBİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ
KAREFAD

Ergen Duygusal Okuryazarlık Ölçeğinin Güvenirlik Ve Geçerlik Çalışması¹

Ayşegül Şahin ²

Çankırı Karatekin Üniversitesi

Şerife Işık ³

Gazi Üniversitesi

Adnan Kan ⁴

Gazi Üniversitesi

Öz

Bu araştırmanın amacı, ortaokullarda kullanılabilen bir duygusal okuryazarlık ölçeği geliştirmektir. Bu amaç doğrultusunda farklı sınıf düzeylerinden iki ayrı gruptaki toplam 860 öğrenciden veri toplanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini test etmek amacıyla açılımlı faktör analizi uygulanmıştır. Daha sonra belirlenen beş boyutlu yapıya doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini test etmek için Cronbach alfa iç tutarlılık kat sayılarına ve test-tekrar test güvenirliliğine bakılmıştır. Yapılan açılımlı faktör analizi sonucunda 5 faktörlü 28 maddeli bir yapı ortaya çıkmıştır. Beş faktörlü bu yapının açıkladığı varyans 50.378'dir. İkinci aşamada ise 364 katılımcıdan elde edilen veriler doğrulayıcı faktör analizine tabi tutulmuş ve model uyum değerlerinin iyi olduğu bulgusu elde edilmiştir. Beş faktörden oluşan ölçeğin iç tutarlılık kat sayısı .90 olarak hesaplanırken; üç hafta ara ile yapılan test-tekrar test güvenirlilik ölçümlerinde ise korelasyon kat sayısı .86 olarak bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Duygusal okuryazarlık, Duygusal zeka, Geçerlik, Güvenirlilik

¹Bu makaledeki sonuçlar ilk yazarın doktora tezinin bir kısmını oluşturmaktadır.

²Öğr. Gör., Edebiyat Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Çankırı/Türkiye, aysahin@karatekin.edu.tr, 0000-0002-9874-490X

³Prof. Dr., Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri, Ankara/Türkiye, serife@gazi.edu.tr, 0000-0002-5184-8218

⁴Prof. Dr., Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Ankara/Türkiye, adnankan@gazi.edu.tr, 0000-0002-3610-0033

MAKALE TÜRÜ

Araştırma Makalesi

Başvuru Tarihi

16 Temmuz 2022

Kabul Tarihi

27 Eylül 2022

doi: 10.57115/karefad.1144478

Atf: Şahin, A., Işık, Ş. & Kan, A. (2022). *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10(2), 225-244.

<https://doi.org/10.57115/karefad.1144478>

ISSN: 2141-9773

e-ISSN: 2791-9773

CANKIRI KARATEKIN UNIVERSITY
JOURNAL OF FACULTY OF LETTERS
KAREFAD

Reliability and Validity Study of Adolescent Emotional Literacy Scale¹

Ayşegül Şahin ²
Çankırı Karatekin University

Şerife Işık ³
Gazi University

Adnan Kan ⁴
Gazi University

Abstract

The aim of this research is to develop an emotional literacy scale that can be used in secondary schools. For this purpose, data were collected from a total of 860 students in two different groups from different grade levels. Exploratory factor analysis was applied to test the construct validity of the scale. Then, confirmatory factor analysis was applied to the determined five-dimensional structure. To test the reliability of the scale, Cronbach alpha internal consistency coefficients and test-retest reliability were checked. As a result of the exploratory factor analysis, a 28-item structure with 5 factors emerged. The variance explained by this five-factor structure is 50.378. In the second stage, the data obtained from 364 participants were subjected to confirmatory factor analysis and it was found that the model fit values were good. While the internal consistency coefficient of the scale consisting of five factors was calculated as .90; the correlation coefficient was found to be .86 in the test-retest reliability measurements performed with a three-week interval.

Keywords: Emotional literacy, Emotional intelligence, Validity, Reliability

¹The results in this article form part of the first author's doctoral thesis.

²Lect., Faculty of Letters, Educational Sciences Department, Çankırı/Türkiye, aysahin@karatekin.edu.tr, 0000-0002-9874-490X

³Prof. Dr., Faculty of Education, Educational Sciences Department, Ankara/Türkiye, serife@gazi.edu.tr, 0000-0002-5184-8218

⁴Prof. Dr., Faculty of Education, Educational Sciences Department, Ankara/Türkiye, adnankan@gazi.edu.tr, 0000-0002-3610-0033

ARTICLE TYPE
Research Article

Received Date
July 16, 2022

Accepted Date
September 27, 2022

Duygusal okuryazar olmak, bireyin hem kendi yaşam kalitesini hem de başkalarının yaşam kalitelerini geliştirebilecek şekilde duygularını bilmesi olarak ifade edilmektedir (Steiner, 2014). Wear (2004) duygusal okuryazarlığı, kendimizin ve diğerlerinin sahip olduğu duygusal durumlarla ilgili bilgileri anlama ve kullanma yeteneği olarak tanımlamaktadır. Ayrıca duygusal okuryazarlığın kendini anlama, duyguları anlama, duyguları ifade etme ve yönetme, sosyal durumları anlama ve ilişkiler kurma gibi yeterlikleri içerdiğini ifade etmektedir (Wear, 2004). Park (1999) ise duygusal okuryazarlığı bireyden daha çok bireyin çevreyle kurmuş olduğu etkileşime dayandırarak, sosyal ortamların duygusal okuryazarlıkla ilgili becerileri şekillendirdiğini ifade etmektedir. Steiner (2014) duygusal okuryazarlığın; bireyin duygularını tanıma, empati kurabilme, duygularını etkili bir şekilde yönetme, oluşan duygusal hasarların iyileştirilmesi ve bunları bir arada uygulayabilme şeklinde beş beceriden oluştuğunu ifade etmektedir.

Alanyazına bakıldığında duygusal okuryazarlık kavramının duygusal zekâ ile benzer bir kavram olduğu görülmektedir. Bazı çalışmalarda bu iki kavramın birbirinin yerine kullanıldığı ve kavramlar arasında kesin ve açık bir ayırım yapılmadığı görülmektedir (Pearson ve Wilson, 2008; Wear ve Gray, 2003). Gillum (2010), terminolojideki farklı tutumlara rağmen bu kavramlar arasında belirlenebilir farklar olduğu görüşündedir. Ona göre; duygusal zeka kavramının farklı tanımları bireyin niteliklerine vurgu yapma eğilimindeyken, duygusal okuryazarlığın tanımları ise içsel süreçlere, sosyal süreçlere ve bu süreçler arasındaki etkileşimlere atıfta bulunmaktadır.

Mayer ve Salovey'e (1990) göre duygusal zekâ; bireyin kendisinin ve diğerlerinin duygularını fark edebilmesi, anlayabilmesi, ayırt edebilmesi ve sahip olduğu bu bilgileri düşünce ve eylemlerinde kullanabilmesidir. Goleman (2001) ise duygusal zekâyı, kişiyi harekete geçiren, karşılaştığı zorluklara rağmen pes etmemesini sağlayan, dürtülerini kontrol etmesine ve empati kurmasına yönelik yeteneklerden oluşan bir yapı olarak tanımlamıştır.

Morris'in (2002) ifadesiyle duygusal zeka, kendimizin ve diğerlerinin duygularını anlayıp, ifade edip yönetmemiz gereken bir potansiyel iken; duygusal okuryazarlık kişinin bütün bunları yapabilme pratiğidir ve hatta kişi duygusal sembol ve işaretleri okuma yeteneği kadar duygusal okuryazardır.

Faupel (2003) duygusal okuryazarlık kavramını duygusal zekâ kavramına tercih etmiştir. Faupel'in (2003) duygusal okuryazarlık kavramını tercih etme nedeni olarak da zekâ kavramının olumsuz algısını engellemesini ve okuryazarlık kavramıyla bağlantılı olmasını göstermektedir. Nasıl ki bireyler bir metni okurken harflere ve kelimelere kodlanmış anlamları değişik stratejiler kullanarak çıkarmaktaysa aynı şekilde duygusal okuryazar olan kişiler de beden duruşlarındaki, jest ve mimiklerdeki ve sözel olmayan

iletişim mesajlarındaki kodları çözüp okuyabilmektedir. Ona göre, bunlar çoğunlukla kişiye doğrudan öğretilen becerilerdir.

Alanyazında öğrencilerin duygusal okuryazarlık düzeyiyle diğer değişkenler arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin, Saeki, Watanabe ve Kido (2015) tarafından Japonya'da yapılan bir araştırmada, duygusal okur yazarlık ve kişiler arası yeterlik, cinsiyet ve sınıf düzeyleri açısından ele alınmıştır. Bu araştırmada öğrencilere karışık duygular ve potansiyel kişilerarası ikilemleri içeren iki varsayımsal senaryo sunulmuş ve üst sınıfların daha yüksek duygusal okuryazarlık becerisine sahip oldukları gözlemlenmiştir. Buna ek olarak, kızlar daha çok sayıda duygu tespit ederken, karışık duyguları daha iyi tanımlayıp empatik kişilerarası davranışları daha iyi belirlemişlerdir (Saeki, Watanabe ve Kido, 2015). Duygusal okuryazarlığın Malezyalı ortaokul öğrencilerinin sorunlu davranışları üzerindeki etkisini inceleyen bir araştırmada da sonuçlar, duygusal zeka açısından ölçülen duygusal okuryazarlığın, problem davranışları içselleştirme ve dışsallaştırma ile bağlantılı olduğunu ve ebeveyn izleme ve sorunlu davranışları dışı vurma arasında düzenleyici bir faktör olarak da hizmet ettiğini göstermektedir (Liau, Liau, Teoh ve Liau, 2003). Sözlü olmayan iletişimle ilgili küçük ölçekli bir araştırmada ise 9 ve 13 yaşındaki öğrencilerin sözlü olmayan iletişimi kodlama-çözme becerileri sınıf davranış yönetimi bağlamında analiz edildiğinde daha önce yayımlanmış araştırmaların aksine, yaşlar, cinsiyetler veya görev türleri arasında belirgin bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır (Dickson ve Burton 2011). Duygusal okuryazarlığın akademik başarıya etkisinin ele alındığı bir diğer araştırmada ise 10. sınıftaki 60 öğrenciden oluşan bir örnekleme, duygusal okuryazarlığın ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin akademik başarıları üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu ortaya konmuştur (Khan, 2013). Ayrıca aynı araştırmada duygusal okuryazarlığın hem yüksek hem de düşük başarılılar için eşit derecede yararlı ve etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Harris (2009), duygusal okuryazarlık ile zorbalığa maruz kalma arasındaki ilişkiyi incelediği bir araştırmada, ortalamanın altında duygusal okuryazarlık derecesine sahip öğrenciler ile bunların zorbalık kurbanı olma olasılığı arasında orta derecede güçlü bir istatistiksel ilişki olduğunu bulmuştur. Sonuçlar, öğrencilerin duygusal okuryazarlık düzeyleri ne kadar düşerse zorbalık davranışlarının kurbanı olma olasılığının o kadar yükseleceğini göstermiştir (Harris, 2009). Kuyumcu (2011) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmasında duygusal okuryazarlığın bir boyutu olan duygusal farkındalık ve duyguları ifade etme ile öznel iyi oluş arasında pozitif bir ilişki olduğunu saptamıştır. Yine üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluşunu açıklamada duygusal okuryazarlığın başka bir boyutu olan duygusal düzenlemenin önemli değişkenlerden biri olduğu ortaya konmuştur (Özbay, Palancı, Kandemir ve Çakır, 2012). Alanyazında

ortaöğretim ve üniversite öğrencilerine yönelik duygusal okuryazarlık ölçeği geliştirilen araştırmalara rastlanmakla birlikte ortaokul düzeyinde yapılmış bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Öğrencilerin duygusal okuryazarlık düzeylerinin belirlenebilmesi ve duygusal okuryazarlık ile ilgili akademik çalışmaların artırılması için duygusal okuryazarlık düzeylerini ölçmeye yönelik araçlara ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye’de ilkokul, lise ve üniversite öğrencilerinin duygusal okuryazarlık düzeylerini ölçmeye yönelik araştırmalar bulunmakla birlikte (Palancı, Kandemir, Dündar ve Özpolat, 2014; Coşkun, 2015; Akbağ, Küçüktepe ve Özmercan, 2016) ortaokul öğrencileri için geliştirilecek ölçeğe olan gereksinim devam etmektedir. Bu çalışmanın amacı da ortaokul öğrencilerinin duygusal okuryazarlıklarını belirleyen bir ölçek geliştirmek ve bu ölçeğin psikometrik özelliklerini incelemektir. Bu araştırmada geliştirilen ölçek ortaokul öğrencilerinin duygusal okuryazarlığı ile ilişkili yürütülecek bilimsel çalışmalarda araştırmacılar tarafından kullanılabilir. Ayrıca geçerli ve güvenilir olduğu gösterilen bu ölçek, okul psikolojik danışmanları tarafından öğrencilere bireysel çalışmalarda veya grup çalışmalarında uygulanabilir.

Yöntem

Çalışma Grubu

Zaman ve maliyet sınırlılıklarından dolayı araştırmanın katılımcılarını, ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile seçilen Çankırı ilindeki 860 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma iki farklı çalışma grubunda yürütülmüştür. Birinci çalışma grubuna ait veriler toplandıktan ve analizler yapıldıktan sonra ikinci çalışma grubuna ait veriler toplanmıştır. Birinci çalışma grubu 496 öğrenciden oluşmaktadır. Bu gruptan elde edilen verilerle açılımlayıcı faktör analizi (AFA) ile madde analizi gerçekleştirilmiş ve test tekrar ile iç tutarlılık çalışılmıştır. İkinci grup ise 364 öğrenciden oluşmaktadır ve bu grup üzerinden elde edilen verilerle doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Araştırma grubunu oluşturan bireylerin cinsiyet ve sınıf düzeyi demografik değişkenlerine göre dağılımı Tablo1’de verilmiştir.

Tablo 1*Araştırma Grubunun Demografik Değişkenler Bakımından Frekansları*

			Sınıf Düzeyi	N	%
AFA	Cinsiyet	Kız	6. sınıf	96	19.3
			7. sınıf	97	19.6
			8. sınıf	62	12.5
		Toplam	255	51.4	
		Erkek	6. sınıf	80	16.2
			7. sınıf	88	17.7
	8. sınıf		73	14.7	
	Toplam	241	48.6		
	Toplam		496	100.00	
	DFA	Cinsiyet	Kız	6. sınıf	57
7. sınıf				86	23.6
8. sınıf				54	14.8
Toplam			197	54.1	
Erkek			6. sınıf	40	11
			7. sınıf	68	18.7
		8. sınıf	59	16.2	
Toplam		167	45.9		
Toplam			364	100.00	

Tablo 1 incelendiğinde birinci çalışma grubundaki öğrencilerin %51,4'ünün kız (n=255), %48,6'sının erkek (n=241) olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine bakıldığında ise %35,5'i (n=176) 6.sınıf, %37,3'ü (n=185) 7.sınıf, %27,2'si (n=135) 8.sınıftır.

İkinci çalışma grubunda ise %54,1 oranında kız (n=197), %45,9 oranında erkek (n= 167) öğrenci bulunmaktadır. Öğrencilerin %26,4'ü 6.sınıf (n=96), %42,6'sı 7.sınıf (n=155), %31'i 8.sınıf (n=113) öğrencisidir.

Ölçeği Geliştirme Süreci

Ölçek geliştirilirken öncelikli olarak alan yazında yer alan duygusal okuryazarlık kavramı ile ilgili araştırmalar incelenmiştir. Bu araştırmalar sonucunda Ergen Duygusal Okuryazarlık Ölçeği; Faupel'in öz farkındalık, öz düzenleme, motivasyon, empati ve sosyal yeterlikler alt boyutlarından oluşan duygusal okuryazarlık modeli temel alınarak geliştirilmiştir. 52 maddelik deneme formu oluşturulmuş ve duygusal okuryazarlık hakkında bilgi sahibi olup Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında görev yapmakta olan 3 uzman, ortaokul düzeyinde görevli 1 uzman psikolojik danışman, Ölçe Değerlendirme alanında görev yapmakta olan 1 uzman ile Türk Dili ve Edebiyatı alanında görev yapmakta olan 1 uzman tarafından değerlendirilmiştir. Maddeler uzmanlar tarafından, duygusal okuryazarlığı ölçebilmesi, ilgili alt boyutla ilişkili olması ve anlaşılabilirliği açısından değerlendirilmiştir. Uzman değerlendirmeleri sonucunda 2 madde ölçekten

çıkarılmış ve bazı maddeler düzeltilerek 50 maddelik uygulama formu hazırlanmıştır. 50 maddelik uygulama formunda “Öz farkındalık” boyutuna ilişkin 10, “Öz düzenleme” boyutuna ilişkin 10, “Motivasyon” boyutuna ilişkin 10, “Empati” boyutuna ilişkin 10 ve “Sosyal Beceri” boyutuna ilişkin 10 madde bulunmaktadır. Ölçekteki maddelerin boyutlardaki yer alışı şu şekildedir:

Duygusal farkındalık boyutu maddeleri: 1., 6., 11., 16., 21., 26., 31.,36., 41., 46.

Duygusal düzenleme boyutu maddeleri: 2.,7., 12., 17., 22., 27., 32., 37., 42., 47.

Motivasyon boyutu maddeleri : 3., 8., 13., 18., 23., 28., 33., 38., 43., 48.

Empati boyutu maddeleri : 4., 9., 14., 19., 24., 29., 34., 39., 44.,49.

Sosyal beceri boyutu maddeleri : 5., 10., 15., 20., 25., 30., 35., 40., 45., 50

Ölçekte yer alan maddelerin değerlendirilmesinde 5’li Likert tipi derecelendirme kullanılmıştır. Bu derecelendirme “Tamamen uygun (5)”, “Uygun (4)”, “Ne uygun ne uygun değil (3)”, “Uygun değil (2)”, “Hiç uygun değil (1)” şeklinde ifade edilmektedir. Ölçekte yer alan 17., 22., 33., 39., 44., 46. ve 47. maddeler ters puanlanan maddelerdir. Daha sonra ölçek maddelerinin anlaşılabilirliğini ve uygulama süresini belirlemek amacıyla ölçek 27 kişilik öğrenci grubuna ön deneme olarak uygulanmıştır.

Verilerin Toplanması

Bu aşamada ölçek formunun uygulanması gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin uygulanabilmesi için İl Milli Eğitim Müdürlüğü’ne başvurular yapılmış ve uygulama izni alındıktan sonra veriler toplanmaya başlanmıştır. Uygulama yapılacak iki çalışma grubu da ortaokul 6. 7. ve 8. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Uygulamada araştırmacı tarafından uygun ortam oluşturulmuş, gerekli açıklamalar yapılmış ve gönüllülük ilkesi dikkate alınmıştır. Uygulama esnasında uygulamaya katılmak istemeyen öğrencilere araştırmayla ilgili tekrar açıklama yapıldıktan sonra hala istemiyorsa uygulamaya alınmamıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde öncelikli olarak eksik veya hatalı değerler olup olmadığı incelenmiş. Bu aşamada dağıtılan formlarda kontrol edilerek hatalı veriler düzeltilmiştir. Eksik cevaplanan sorular 6 katılımcıda görülmüştür. Bu katılımcılar analiz kapsamından çıkarılmıştır. Daha sonra ise açılımcı ve doğrulayıcı faktör analizleri yapılmıştır. Ergen Duygusal Okuryazarlık Ölçeği geliştirilme sürecinde yapılan açılımcı faktör analizi ve doğrulayıcı

faktör analizi iki farklı veri grubu üzerinde yapılmıştır. Verilerin analizinde IBM SPSS 23 ve IBM AMOS 23 paket programlarından yararlanılmıştır.

Bulgular

Açımlayıcı Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Ortaokullar için Duygusal Okuryazarlık Ölçeği açımlayıcı faktör analizi yapılarak faktör yapısı incelenmiştir. Ölçekten toplanan verilerin faktör analizine uygunluğunu test etmek amacıyla KMO ve Barlett testleri yapılmıştır. Analiz sonucunda KMO değeri .913 bulunurken Barlett testi χ^2 değeri ise 4422,027 ($p < .001$) olarak elde edilmiştir. Kaiser (1974) KMO değeri .50'den yüksek olunca faktör analizinin gerçekleştirileceğini belirtirken; Pallant (2001) ise KMO değerinin 0.60'dan büyük olması önerisinde bulunmaktadır. Araştırma sonucunda KMO değeri 0.60'dan büyük olduğu için ve Barlett testi de anlamlı çıktığı için elde edilen verilerin faktör analizi için uygun olduğu görülmüş olup açımlayıcı faktör analizine geçilmiştir.

Açımlayıcı faktör analizinde dikkate alınması gereken ölçütler şu şekilde ifade edilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2001; Field, 2005):

- 1) Her bir faktörün öz değerinin en az 1 olması.
- 2) Bir maddenin herhangi bir faktörde yer alabilmesi için faktör yükünün en az .40 olması.
- 3) Bir madde birden fazla faktöre yük veriyorsa maddelerde faktörlere verilmekte olan yükler arası farklılığın .10'dan büyük olması.

Daha az değişkenle maksimum açıklanan varyansı ulaşmak amacıyla açımlayıcı faktör analizi yapılmış, devamında maddelerin ait olduğu faktöre ilişkin açıklanan varyans oranını maksimum yapmak amacıyla varimax rotasyonu uygulanmıştır.

Analiz sonucunda faktör yükü .40'ın altında olan maddeler, birden fazla faktör yükü olanlar, yükler arasındaki farkı .10'dan az olanlar ve madde test korelasyonu .30'un altında olan maddeler ölçekten çıkartılmıştır. Madde test korelasyonu bulgularına göre duygusal farkındalık boyutunda 1 madde, duygusal düzenleme boyutunda 3 madde, motivasyon boyutunda 1 madde, empati boyutunda 3 madde ve sosyal beceri boyutunda da 1 madde olmak üzere toplam 9 madde çıkarılmıştır. Daha sonra açıklayıcı faktör analizi bulgularına göre duygusal farkındalık boyutunda 1 madde, duygusal düzenleme boyutunda 3 madde, motivasyon boyutunda 2 madde, empati boyutunda 3 madde, sosyal beceri boyutunda 4 madde olmak üzere toplam 13 madde çıkarılmıştır. Buna göre Ergen Duygusal Okuryazarlık Ölçeği'nde yer alan maddelerin geçerli olduğu görülmektedir.

Yapılan açımlayıcı faktör analiz. sonucunda Ergen Duygusal Okuryazarlık Ölçeği (EDOYÖ)'ne ilişkin 5 faktör altında toplanan 28 maddeli bir yapı ortaya çıkmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda ortaya çıkan maddelerin faktör yükleri, alt boyutlarının açıkladığı varyanslar, ölçek toplam varyansı ve madde test korelasyonları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2*EDOYÖ Ölçeği Madde Faktör Yükleri ve Madde Test Korelasyonu*

Boyut	Madde No	F1	F2	F3	F4	F5	Madde Test Korelasyonu
	M1	.552					.468
	M6	.569					.522
Duygusal Farkındalık	M11	.528					.522
	M16	.659					.461
	M21	.524					.501
	M26	.627					.548
	M31	.585					.516
	M36	.640					.578
	M41	.623					.528
	M8	.622					.520
Motivasyon	M13	.700					.465
	M18	.583					.602
	M23	.661					.532
	M28	.639					.556
	M38	.596					.470
	M43	.662					.561
	M2			.415			.478
Duygusal Düzenleme	M7			.789			.411
	M12			.772			.323
	M32			.622			.466

Tablo 2 (devam)

	M5			.501		.402
Sosyal	M15			.623		.371
Beceri	M20			.476		.398
	M25			.695		.425
	M50			.616		.402
	M9			.679		.500
Empati	M19			.744		.438
	M24			.710		.513
Özdeğer	8.089	1.764	1.620	1.353	1.279	
Açıklanan						
Varyans	13.723	12.579	8.416	7.894	7.765	
Açıklanan Toplam Varyans			50.378			

Tablo 2 incelendiğinde açımlayıcı faktör analizi sonucu beş faktörlü bir yapının ortaya çıktığı görülmektedir. Birinci faktör 1, 16, 11, 16, 21, 26, 31, 36 ve 41 numaralı maddelerden oluşan duygusal farkındalık boyutudur. Diğer faktör 8, 13, 18, 23, 28, 38 ve 43 numaralı maddelerden oluşan motivasyon boyutudur. Ölçeğin üçüncü faktörü ise 2, 7, 12 ve 32. maddelerden oluşan duygusal düzenleme boyutudur. Ölçekteki dördüncü faktör ise 5, 15, 20, 25 ve 50. maddelerden oluşan sosyal beceri boyutudur. Son faktör ise 9, 19 ve 24. maddelerden oluşan empati boyutudur. Duygusal farkındalık boyutu duygusal okuryazarlığa ilişkin toplam varyansın %13.723'ünü açıklarken motivasyon boyutu %12,579'unu, duygusal düzenleme boyutu %8,416'sını, sosyal beceri boyutu %7,894'ünü, empati boyutu ise %7.765'ini açıklamaktadır. Ortaokullar için Ergen Duygusal Okuryazarlık Ölçeği duygusal okuryazarlığa ilişkin toplam varyansın %50,378'ini açıklamaktadır.

Tablo 3*EDOYÖ Alt Boyutlar Arasındaki Korelasyonlar*

BOYUTLAR D. Farkındalık Motivasyon Sosyal Beceri D. Düzenleme Empati					
D. Farkındalık	1	.579	.509	.435	.506
Motivasyon		1	.502	.428	.429
Sosyal Beceri			1	.276	.392
D. Düzenleme				1	.359

Empati

1

Ergen Duygusal Okuryazarlık Ölçeğinin alt boyutlar arası korelasyon kat sayıları Tablo 3’de verilmiştir. Tüm korelasyon kat sayıları istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ayrıca alt boyutlar arasında orta ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Ölçeğin alt boyutları arasındaki korelasyon kat sayısı .90’ın altında olduğu için ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki olduğu söylenebilir (Pallant, 2001; Seçer, 2015).

Boyutlar arası korelasyonların anlamlı çıkması bu boyutların birlikte bir ölçek oluşturduğu görüşünü destekler niteliktedir. Benzer düşünceyle boyutlar arası korelasyonun çok fazla olmaması boyutlar arasında doğrusal bağlantının olmadığı ve her bir boyutun diğerinden ayrılarak kavramsal bir anlam ifade ettiği şeklinde yorumlanabilir.

Doğrulamalı Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Ölçek geliştirirken, açımlayıcı faktör analizinden elde edilen yapının test edilmesi gerekmektedir. Bunun için de çoğunlukla kullanılan yöntem yapısal eşitlik modelidir (Jöreskog, 1973).

Ergen Duygusal Okuryazarlık Ölçeği’ni geliştirirken yapılan açımlayıcı faktör analizinde elde edilen 5 boyutlu ve 28 maddeli ölçeğin yapı geçerliliğini test etmek amacıyla doğrulamalı faktör analizi yapılmıştır. Bunun için iki farklı düzeyde doğrulamalı faktör analizi yapılmıştır. Birinci düzey faktör analizinde ölçeğin birbirinden bağımsız olan beş boyutlu yapısı doğrulanırken ikinci düzey faktör analizinde ise ölçeğin bu beş boyutunun esas ölçülmeye çalışılan duygusal okuryazarlık değişkenine bağlanması ile elde edilen modeldir.

Yapılan doğrulamalı faktör analizinde model uyum indeksleri olarak Chi-square/Degree of freedom (χ^2/df), Comparative Fit Index (CFI), Goodness of Fit Index (GFI), Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI) ve Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) değerleri dikkate alınmıştır. 28 maddeli modele ilişkin uyum indeks değerleri Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4*EDOYÖ Doğrulamalı Faktör Analizi Uyum İndeksleri*

Modifikasyon		χ^2	df	χ^2/df	CFI	GF I	AGF I	RMSEA
1. Düzey	Öncesi	634. 521	349	1.866	.902	.885	.863	.049
	Sonrası	563.	335	1.681	.924	.898	.876	.043

Tablo 4 (devam)

2. Düzey	Öncesi	646. 771	345	1.875	.899	.883	.862	.049
	Sonrası	579. 675	340	1.702	.920	.895	.975	.044

Ergen Duygusal Okuryazarlık Ölçeği'nin yapı geçerliliğini test etmek için gerçekleştirilen birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi sonucundaki uyum iyiliği indeks değerleri şu şekildedir:

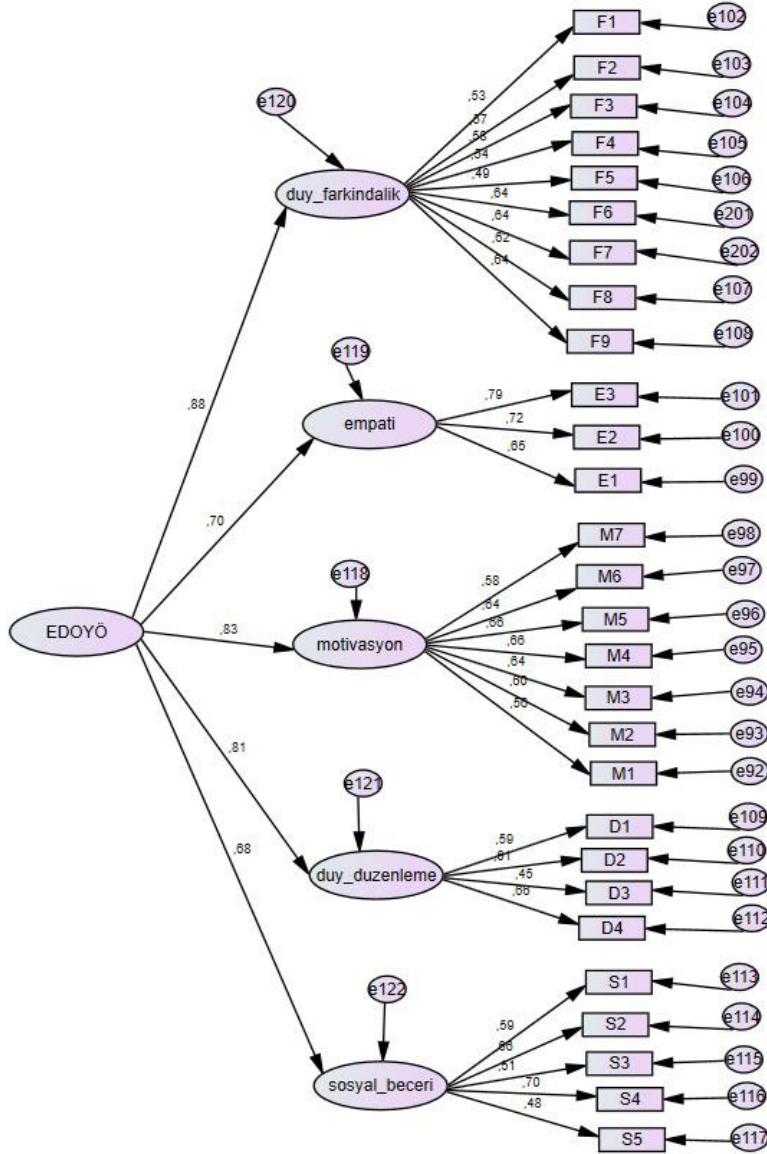
$$x^2/df=1.866, CFI=.902, GFI=.885, AGFI=.863, RMSEA=.049$$

Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda gerekli uyum iyiliği değerlerini artırmak amacıyla modifikasyon önerileri incelenmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda F1-F3, F2-F5, F6-F7, D2-D3, S2-S5 modifikasyonları yapılmıştır. Modifikasyon işlemi sonucunda Ergen Duygusal Okuryazarlık Ölçeği'nin uyum iyiliği de artmış ve modelin doğrulandığı görülmüştür. Doğrulanan modele ilişkin uyum iyiliği indeksleri incelendiğinde x^2/df değerinin 1.681 olduğu görülmektedir. Alanyazında bu değer kabul edilebilir modellerde 3'ün altında olması beklendiği ifade edilmektedir. GFI ve AGFI değerlerinin .90 ve üstünde olması modelin mükemmel uyumunu gösterirken; .85 ve üzeri değerler kabul edilebilir uyumu işaret etmektedir (Marcholudis ve Schumacher, 2001). Bu doğrultuda GFI (= .898) indeksine sahip olduğu için modelin mükemmel uyumu olduğu ve AGFI değeri (= .876) olduğu için ise modelin uyumunun kabul edilebilir olduğu söylenebilir. RMSEA değeri de .043 olarak bulunmuştur. Bu değer Marcholudis ve Schumacher'a (2001) göre kabul edilebilir uyumu yansıtmaktadır.

Ergen Duygusal Okuryazarlık Ölçeği'nin beş boyutlu yapısı doğrulandıktan sonra bu beş boyut asıl ölçmeye çalıştığımız duygusal okuryazarlık değişkenine bağlanılarak ikinci düzey model kurulmuştur. 28 maddeli bu modele ilişkin "path diyagram"ı Şekil-1'de verilmiştir.

Şekil 1

Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonrası EDOYÖ Path Diyagramı

Şekil 1’de verilen path diyagramı incelendiğinde duygusal farkındalık boyutu maddelerinin boyuta etkisi incelendiğinde en yüksek etkinin F6, F7, F9 maddesinde, en düşük etkinin ise F5 boyutunda olduğu görülmektedir. Duygusal düzenleme boyutunda en yüksek etkinin D4, en düşük etkinin ise

D3 olduğu, Motivasyon boyutunda ise en yüksek etkinin M4 ve M5 maddesinde en düşük etkinin M1 maddesinde olduğu görülmektedir. Empati boyutunda E3 en büyük etkiye sahipken, E1 maddesi en düşük etkiye sahip olduğu görülmektedir. Sosyal beceri boyutu maddelerinin boyut üzerindeki etkileri incelendiğinde en düşük etkinin S5 maddesinde en yüksek etkinin ise S4 maddesinde olduğu görülmektedir. EDOYÖ' nün alt boyutlarına bakıldığında en yüksek etkiye duygusal farkındalık boyutunun, en düşük etkiye ise sosyal beceri boyutunun olduğu söylenebilir.

Ergen Duygusal Okuryazarlık Ölçeği'nin kurulan ikinci düzey modelinde uyum iyiliği değerleri incelendiğinde ise modifikasyon öncesi uyum iyiliği değerlerinin şu şekilde olduğu görülmektedir:

$$x^2/df= 1.875, CFI=.899, GFI=.883, AGFI=.862, RMSEA=.049.$$

İkinci düzey modelde de birinci düzey modelde olduğu gibi uyum iyiliği indekslerine ilişkin modifikasyon önerileri incelenmiştir ve modele katkı sağlayacağı düşünülen F1-F3, F2-F5, F6-F7, D2-D3, S2-S5 maddeleri arasında modifikasyon yapılmasına karar verilmiştir. Bu modifikasyon işlemi sonucunda Ergen Duygusal Okuryazarlık Ölçeği'nin ikinci düzey modelinin uyum iyiliği indekslerini sağladığı görülmüştür (Marcholudis ve Schumacher, 2001). Modifikasyon sonrası ikinci düzey modele ait uyum iyiliği değerleri şu şekildedir:

$$x^2/df=1.702, CFI=.920, GFI=.895, AGFI=.875, RMSEA=.044$$

Özetle Ergen Duygusal Okuryazarlık Ölçeği'nin yapı geçerliliğini test etmek amacıyla kurulan birinci düzey ve ikinci düzey DFA modelleri gerekli görülen uyum iyiliği indekslerini sağlamaktadır. Böylece Ergen Duygusal Okuryazar Ölçeğinin yapısal olarak geçerli olduğu söylenebilir.

Ergen Duygusal Okuryazarlık Ölçeğinin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Ergen Duygusal Okuryazarlık Ölçeği'nin güvenilirliğini incelemek amacıyla iç tutarlılık (Cronbach alpha) ve test tekrar test güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Güvenirlik analizlerine ilişkin bulgular Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5

EDOYÖ İç Tutarlılık Analizi Ve Test Tekrar Test Analizi İle Hesaplanan Güvenirlik Katsayıları

Boyut	İç Tutarlılık	Test-Tekrar Test Güvenirliği
Duygusal Farkındalık	.832	.762
Duygusal Düzenleme	.710	.813
Motivasyon	.830	.743
Empati	.700	.832
Sosyal Beceri	.652	.765
EDOYÖ	.903	.857

Güvenirlik kat sayısı 0.61 ile 0.80 arasında ise ölçek orta düzeyde güvenilir, .81 ile 1.00 arasında ise ölçek yüksek düzeyde güvenilir demektir (Özdamar, 1999). Ergen Duygusal Okuryazarlık Ölçeği'nin tümüne ait güvenilirlik .90, duygusal farkındalık boyutuna ait güvenilirlik .83, duygusal düzenleme boyutuna ait güvenilirlik .71, motivasyon boyutuna ait güvenilirlik .83, empati boyutuna ait güvenilirlik .70 ve sosyal beceri boyutuna ait güvenilirlik ise .65 olarak bulunmuştur. Tüm bu bulgular ölçeğin tümüne ait güvenilirliğin yüksek olduğunu işaret etmektedir. Ayrıca bu bulgulara göre alt boyutlardan duygusal farkındalık ve motivasyon boyutlarının yüksek düzeyde güvenilir olduğu, diğer boyutların ise oldukça güvenilir olduğu söylenebilir.

Seçer (2015)'in de ifade ettiği gibi test tekrar test uygulaması için ideal zaman aralığı 15-30 gündür. Bu nedenle Ergen Duygusal Okuryazarlık Ölçeğinin güvenilirlik çalışmasında da üç hafta ara ile uygulama yapılmıştır. Bunun sonucunda aradan geçen üç haftaya rağmen Ergen Duygusal Okuryazarlık Ölçeği ile yapılan ölçümlerin birbirlerini doğruladığı görülmüştür. Bu verilerden yola çıkarak Duygusal Okuryazarlık Ölçeğinin güvenilir bir araç olduğu söylenebilir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada ergenlerin duygusal okuryazarlık becerilerini ölçmek amacıyla ölçek geliştirilerek geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Analizler sonucunda ölçeğin yeterli psikometri özelliklere sahip olduğu söylenebilir. Ölçek ortaokul öğrencilerinin duygusal okuryazarlığını ele alacak çalışmalarda araştırmacılar tarafından kullanılacak bir araçtır. Ayrıca bu ölçek okul psikolojik danışmanlarının da öğrencilere bireysel veya grupta uygulayabileceği geçerli ve güvenilir bir araçtır.

Ergen Duygusal Okuryazarlık Ölçeğinin açılımlayıcı faktör analizi sonucunda “duygusal farkındalık”, “duygusal düzenleme”, “empati”, “sosyal

beceri” ve “motivasyon olmak” üzere beş faktörlü bir yapıya sahip olduğu ortaya konmuştur. Doğrulamalı faktör analizinde de beş faktörlü model doğrulanmış ve modelin iyi uyum değerlerine sahip olduğu görülmüştür. Palancı ve diğerleri (2014) tarafından üniversite öğrencilerine yönelik geliştirilen duygusal okuryazarlık ölçeği ise duygusal farkındalık, sosyal beceri ve öz düzenleme olmak üzere üç boyutlu bir yapıdan oluşmaktadır. Akbağ ve diğerleri (2016) tarafından genç yetişkinlerle yetişkinler için geliştirilen ve üniversite öğrencilerine uygulanarak elde edilen Duygusal Okuryazarlık Ölçeği duygusal farkındalık, sosyal yeterlilik, duyguları anlama, duygusal öz-yeterlilik ve duygusal düzenleme alt boyutlarından oluşmaktadır. Dolayısıyla araştırmamız sonucunda elde edilen Ergen Duygusal Okuryazarlık Ölçeği'nin boyutlarının da literatür ile uyumlu olduğu söylenebilir. Öte yandan tüm bu araştırmalar alanyazındaki literatürdeki teorik açıklamalarla da uyum göstermektedir. Örneğin, Steiner (2014) duygusal okuryazarlığı, kişinin kendi duygularını bilmesi, empati becerisine sahip olması, duygularını yönetebilmesi, duygusal hasarı giderebilmesi ve bunların hepsini bir bütün olarak kullanabilmesi olarak ele almıştır. Wear (2004) de duygusal okuryazarlığın kendini anlama (self understanding), duyguları anlama, duyguları ifade etme ve yönetme, sosyal durumları anlama ile ilişkiler kurma gibi yeterlikleri içerdiğini ifade etmektedir.

Ayrıca, geliştirilen Ergen Duygusal Okuryazarlık Ölçeği'nin güvenilirlik çalışmalarında Cronbach alfa kat sayısının yüksek olmasından dolayı ölçek maddelerinin birbirleri ile tutarlı olduğu görülmüştür. Ölçeğin test tekrar test güvenirliliğine ilişkin elde edilen değerler de, aradan geçen üç haftalık zamana karşı güvenilirlik düzeyinin yüksek olduğunu gösterir niteliktedir.

Duygularının farkında olan, onları yönetebilen, başkalarının duygularını anlayabilen ve sosyal becerileri yüksek olan öğrencilerin bulunduğu okullarda daha pozitif bir okul iklimi olacağı söylenebilir. Ergen Duygusal Okuryazarlık Ölçeği'nin boyutları dikkate alındığında kapsamlı bir kullanım alanı olabileceği söylenebilir. Bu bağlamda, ölçeğin okullarda Psikolojik Danışma ve Rehberlik hizmetleri kapsamında kişisel sosyal gelişim alanında yürütülecek birinci düzey çalışmalarda önleme ve iyileştirme amacıyla kullanılabilirliği öngörülmektedir. Ölçeğin bu şekilde kullanılması sayesinde öğrencilerin duygusal okuryazarlık becerilerinin tespit edilmesinin ve bu tespitler doğrultusunda uygun programlar hazırlanmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca okul psikolojik danışmanları, yapacakları grupla psikolojik danışma ve bireysel psikolojik danışma hizmetlerinde de Ergen Duygusal Okuryazarlık ölçeğinden yararlanabilir. Duygusal okuryazarlık kavramının akademik başarı üzerine etkisi ve öğretmenlerin rol modelliğinin duygusal okuryazarlık üzerine etkisi bu ölçek kullanılarak yapılacak araştırmalar için uygun alanlar olarak

değerlendirilebilir. Tüm insan ve toplum bilimleri araştırmalarında olduğu gibi öğrenciler için de varlığı araştırma kapsamı dışında tutulamayacak (ailenin sosyo kültürel yapısı, öğrencinin geçmiş yaşantılarındaki eğitim deneyimleri gibi) değişkenler vardır. Bu değişkenler kontrol değişkenleri gibi kullanılarak ortaokul öğrencilerinin duygusal okuryazarlığı ve duygusal okuryazarlığının akademik başarıya etkisi daha detaylı ve gerçekçi olarak analiz edilebilir.

Sonuç olarak Ergen Duygusal Okuryazarlık ölçeğinin ortaokul öğrencilerinin duygusal okuryazarlık düzeyini ölçmek için yararlı olmasının yanı sıra güvenilir ve geçerli bir araç olduğu da söylenebilir.

Kaynakça

- Akbağ, M., Küçüktepe, S. E. ve Özmercan, E. E. (2016). A study on emotional literacy scale development. *Journal of Education and Training Studies*. 4(5), 85-91.
- Coşkun, K. (2015). *İlkokullarda duygusal okuryazarlık eğitiminin öğrencilerin duygusal zeka düzeyine etkisi* [Doktora tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Dickson, E. ve Burton, N. (2011). ‘You looking at me?’: investigating 9 and 13 year-olds’ ability to encode and decode nonverbal communication and demonstrate ‘emotional literacy’, *Education 3-13*, 39(3), 265-276.
- Faupel, A. (2003). *Emotional literacy assessment and intervention ages 7-11*, Nfer- Nelson Publishing.
- Field, A. (2005). *Discovering statistics using SPSS* (2nd ed.). Sage.
- Gillum, J. (2010). *Using emotional literacy to facilitate organizational change in a primary school: a case study* [Doktora tezi, Birmingham Üniversitesi].
 Erişim adresi:
https://etheses.bham.ac.uk/id/eprint/1277/4/Gillum_10_AppEdPsychD.pdf
- Goleman, D. (2001). *Duygusal zeka: Neden IQ'dan daha önemlidir*. Çev. Banu Seçkin Yüksel. Varlık Yayıncılık.
- Harris, A. (2009). *An investigation of the relationship between emotional literacy and bullying* [Yüksek lisans tezi, Murdoch Üniversitesi].
<https://researchrepository.murdoch.edu.au/id/eprint/2983/>
- Jöreskog, K.G. (1973). Analysis of covariance structures. *In multivariate analysis- III*, 263-285.
- Kaiser, H.f. (1974). An index of factorial simplicity. *Psychometrika*, 39, 31-36.
- Kandemir, M. ve DüNDAR, H. (2008). Duygusal okuryazarlık ve duygusal okuryazar öğrenme ortamları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 83-90.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling* (3rd ed.). New Guilford.
- Khan, M. Z. (2013). The effect of emotional literacy on academic achievement of students at secondary level. *The Shield* 08, 113-124.

- Kuyumcu, B. (2011). Üniversite öğrencilerinin duygusal farkındalık duyguları ifade etme benlik kurgusu ve öznel iyi oluş durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitim Dergisi*, 1(2), 104-113.
- Liau, A. K., Liau, A.W. L., Teoh, G. B. S. ve Liau, M. T. (2003). The Case for Emotional Literacy: The influence of emotional intelligence on problem behaviours in Malaysian secondary school students, *Journal of Moral Education*, 32(1), 51-60.
- Marcoulides, G. ve Schumacher, R. (2001). *New developments and techniques in structural equation modelling*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Mayer, J.D. ve Salovey, P. (1990). Emotional intelligence. *Imagination, Cognition, and Personality* 9(3), 185-211.
- Morris, E. (2002). Emotional literacy training for educators: developing the whole person-linking hearts and minds in all learners. *Gifted Education International*, 16, 133-137.
- Özbay, Y., Palancı, M., Kandemir, M. ve Çakır, O. (2012). Üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının duygusal düzenleme, mizah, sosyal öz-yeterlik ve başaçıkma davranışları ile yordanması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(2), 325-345.
- Özdamar, K. (1999). *Paket programlar ile istatistik veri analizi*. Kaan Kitabevi.
- Palancı, M., Kandemir, M., Dündar, H.ve Özpolat, A. R. (2014). Duygusal okuryazarlık ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *International Journal of Human Sciences* 11(1), 481-494.
- Pallant, J. (2001). *SPSS survival manual*. Maidenhead: Open University Press.
- Park, J. (1999). Emotional literacy: Education for meaning. *International Journal of Children's Spirituality*, 4(1), 19-28.
- Pearson, M.ve Wilson, H. (2008). Using expressive counseling tools to enhance emotional literacy, positive emotional functioning and resilience: improving therapeutic outcomes with expressive therapies. *Counselling, Psychotherapy and Health*, 4(1), 1-19.
- Saeki, E., Watanabe, Y. ve Kido, M. (2015). Developmental and gender trends in emotional literacy and interpersonal competence among Japanese. *The International Emotional Education*, 7(2), 15-35.
- Seçer, İ. (2015). *Psikolojik Test Geliştirme ve Uyarlama Süreci SPSS ve LISREL Uygulamaları*. Anı Yayıncılık.

- Steiner, C. (2014). *Akıllı bir kalple duygusal okuryazarlık* (Çevi. M. Şahin). Nobel.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L.S. (2001). *Using multivariate statistics*. Allyn ve Bacon.
- Weare, K. (2004). *Developing emotionally literate schools*. Sage Publications.
- Weare, K. And Gray, G. (2003). *What's Working in Developing Children's Emotional and Social Competence and Wellbeing?* DfES Publications.